

PROGRAM

Pátek, 27. 9. 2024 – 8:30 hod.

Zahájení VII. mezinárodního historického symposia a projevy hostů:

Mgr. Lukáš Lerch, *starosta města Ostrov*
Ing. Petr Kulhánek, *hejtmán Karlovarského kraje*

Křest sborníku z VI. symposia OSTROV V EVROPĚ, EVROPA V OSTROVĚ

Mgr. Lukáš Lerch, Margareta Pospíchalová Schliková, Olga Haláková

Slavnostní otevření mezinárodního symposia

Přednášející a jejich příspěvky:

Mgr. Lubomír Zeman, *Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Lokti*
SAKRÁLNÍ PAMÁTKY OSTROVSKA A ZÁPADNÍHO KRUŠNOHOŘÍ – ÚVODNÍ REFERÁT

Stručná anotace:

Úvodní referát rozebere základní přehled a typologii sakrálních staveb v regionu Ostrovska a představí ty nejvýznamnější památky v širším území západního Krušnohoří. Jednotlivé stavby kostelů se vyznačují řadou specifických znaků, které z nich činí poměrně homogenní soubory, v jejichž formě i vzhledu můžeme číst i šíření uměleckých proudů tehdejší Evropou. Proces výměny kulturních hodnot a uměleckých směrů je zřetelný i na území dnešního Ostrovska, původního Sedlecka a Loketska. Dokladem nejstaršího osídlení je románský kostel sv. Jakuba Většího v Ostrově, z let 1224–1226, který je řazen k severozápadní skupině českých pozdně románských kostelů. Na podobu nejstarších kostelů zdejší oblasti mělo zásadní vliv několik inspiračních zdrojů, od projevů burgundsko-cisterciáckého okruhu klášterů ve Waldsassenu a Oseku, či premonstrátského kláštera v Teplé (probošství v Hroznětíně), s odkazem na tradici štaufské císařské dvorní huti činné na Chebsku, Horní Falcí, Horních Frank, Durynska a přilehlé části Saska. Na počátku 16. století nacházíme v celém pásu českého i saského Krušnohoří mimořádné sakrální stavby, které vytvářejí ucelenou skupinu (Annaberg, Schneeberg, Jáchymov, Horní Blatná, Ostrov). Specifickou podobu kostelních staveb v regionu Ostrovska přinesla i doba baroka. Architektura vyrůstající z italských kořenů, obohacená o umělecké proudy z Bavorska, se díky domácím umělcům a řemeslníkům přizpůsobila českému prostředí a krajině. Barokní kostely, poutní chrámy a areály, či jen drobné venkovské kostelíky a kaple vytvářejí jedinečnou krajinu a představují přímo skvosty a poklady z hlediska českých zemí ale i Evropy. Další specifika zdejšího stavitelství lze rozeznat v období klasicismu, již v době hromadného úpadku důlní činnosti, kdy i kostely dostávaly shodný střídmy výraz. To vše ze zdejšího území vytváří souvislý celek s charakteristickou podobou architektonických, stavebních a uměleckých památek.

Ing. Mgr. Michal Vokurka, Ph.D., *Historický ústav AV ČR, v. v. i.*

OBRACENÍ SASKO-LAUENBURSKÝCH A JEJICH PODDANÝCH NA (KATOLICKOU) VÍRU (1623–1689)

Stručná anotace:

Příspěvek, jehož název parafrázuje název Louthanovy knihy (Obracení Čech na víru / v orig. Converting Bohemia), se zaměří na vztahy mezi sasko-lauenburskými vévody a představiteli katolické církve v souvislosti s budováním sakrálních staveb. Zejména Julius Jindřich Sasko-Lauenburský se musel sžívat s novým konfesijním prostředím a vypořádat se s rolí patrona. Jako potenciální donátor a fundátor projevoval oproti své ženě a svému nástupci Juliu Františkovi určitou opatrnost, o jejíchž příčinách lze spekulovat s pomocí písemných pramenů. V centru zájmu tak budou sociální vztahy na pozadí vzniku

toho, co dnes považujeme za církevní, resp. sakrální památky. Ještě dlouho po svém vzniku to ale byla především živá místa spojující nejrůznější aktéry skrze dominantní postavení katolicismu v dobové společnosti. I proto nebude řeč pouze o západočeských panstvích, ale vazby k sakrálním stavbám budou sledovány v širších regionálních souvislostech.

Doc. Dr. Ulrich Arnswald, Leopoldo-Františkova univerzita Innsbruck/

Porýnsko-falcká technická univerzita Kaiserslautern-Landau

**O ÚDAJNĚ NEZNÁMÉM UMĚLECKÉM INVENTÁŘI VE VDOVSKÉM SÍDLE MARKRABĚNKY
SIBYLLY AUGUSTY V ETTLINGENU**

Stručná anotace:

Úvahy o umělecké sbírce markraběnky Sibylly Augusty v její ettlingenské vdovské rezidenci, o markraběncině umělecké sbírce podle inventáře z roku 1733, o katalogu k dražbě fideikomisní sbírky v roce 1775 a o místě jejího dalšího uložení. Ettlingenská městská historie vychází z toho, že inventář ettlingenského zámku za vlády markraběnky Sibylly Augusty je nejen nenávratně ztracen, ale že ho už nikdy nebude možno zrekonstruovat. To platí z velké části pro celé zámecké zařízení. Při obou ubytováních Napoleona a jeho vojsk v ettlingenském zámku v letech 1806 a 1809 tam musel být sice ještě nábytek, ale nejpozději v roce 1871 v souvislosti se zřízením poddůstojnické školy na zámku a s tím spojenou přestavbou, byly definitivně rozptýleny i ty poslední mobiliární kusy. Dodnes se v historiografii předpokládá, že se i ty nejcennější předměty z markraběncina majetku, jako je umělecký inventář, ztratily a nelze je již vypátrat, i když existují stopy, které by se daly sledovat. Přesně tyto stopy chce přednáška ukázat tím, že na základě pramenů rekonstruuje umělecký inventář markraběnky Sibylly Augusty, který z velké části pocházel z jejího sasko-lauenburského dědictví, a tím i z Ostrova/Schlackenwerthu. Přednáška poprvé pojmenovává uměleckou sbírku a tím i nejcennější předměty markraběnky Sibylly Augusty v její ettlingenské vdovské rezidenci.

Jiří Schierl, spolek Pod střechou, z. s., Žlutice

**POUTNÍ MÍSTO SKOKY A DALŠÍ SAKRÁLNÍ PAMÁTKY NA TOUŽIMSKÉM PANSTVÍ SASKÝCH
LAUENBURKŮ A BÁDENSKÝCH**

Stručná anotace:

Toužimské a ostrovské panství bylo v 17. a 18. století spojeno společnou vrchností, sasko-lauenburskými vévody a markrabaty bádenskými. Příslušníci obou těchto šlechtických rodů významně ovlivnili, ať již jako mecenáši, fundátoři, donátoři či jako patroni, vývoj sakrálních staveb na toužimském panství. Jejich nejvýznamnějším počinem byl vznik poutního místa ve Skokách s barokním poutním kostelem Navštívení Panny Marie.

Mgr. Jan F. Pavlíček, Ph.D., Národní muzeum Praha

SASKO-LAUENBURSKÉ DĚDICTVÍ V KNIŽNÍ KULTUŘE

Stručná anotace:

Po vymření sasko-lauenburského rodu zůstává jeho tradice zachována v knižní kultuře. Jedná se především o náboženské spisy připomínající jednotlivé členy rodu. Pro dějiny Sasko-Lauenburských i města Ostrova je důležitý spis Christliche Gedancken připomínající Františku Sibyllu Augustu. Kromě spisů odkazujících na Sasko-Lauenburské se bude příspěvek věnovat i knižní produkci samotného Sasko-Lauenburska.

Přestávka: 12:00 – 13:00 hod.

Christian Fäßler, M.A., *Městský archiv Rastatt, Německo*
NEPOMUCKÉHO KULT V MARKRABSTVÍ BÁDENKO-BÁDENSKÉM –
ČESKO-BÁDENSKÝ KULTURNÍ TRANSFER

Stručná anotace:

Po bitvě na Bílé hoře v roce 1620 se Jan Nepomucký stal v průběhu rozsáhlé rekatolizace českých zemí v 17. století symbolickou postavou. Brzy se kult Jana Nepomuckého rozšířil z Čech téměř do celé Evropy. Také markraběnka Sibylla Augusta Bádenská zavedla tuto formu uctívání svatého v markrabství bádensko-bádenském a postarala se tak o rozšíření kultu Jana Nepomuckého.

Sigrid Gensichen, M.A., *historička umění, Dossenheim u Heidelbergu, Německo*
ZÁMECKÝ KOSTEL SV. KŘÍŽE V RASTATTU V EVROPSKÉM KONTEXTU

Stručná anotace:

Vdovské poručnické regentství, uctívání Sv. Kříže a cit pro sakrální reprezentaci má markraběnka Sibylla Augusta společné s několika dalšími evropskými kněžnami. Poté, co jsem již v roce 2018 mohla v Ostrově prezentovat evropské aspekty jejího mecenášství umění, bych se nyní měla zabývat otázkou, jaká řešení nacházeli regenti a především regentky pro zadání stavby zámeckého kostela, a jaké jsou podobnosti a rozdíly ve srovnání s rastattským dvorním kostelem Sv. Kříže. V popředí zájmu přitom není ani tak formální podoba, jako spíše otázka, jestli srovnatelné rámcové podmínky vedly k podobným kultovním a ikonografickým projevům.

Dr. Uli Steiger, *Historická knihovna v Rastattu, Německo*
MARKRABĚNKA SIBYLLA AUGUSTA JAKO ZAKLADATELKA: PIARISTICKÁ KOLEJ V RASTATTU

Stručná anotace:

Přednášející se věnuje zakladatelské činnosti bádenské regentky, zemřelé roku 1733. Pro Sibyllu Augustu byla klíčová její nadace na zřízení piaristické koleje v Rastattu v roce 1715. Vzorem pro ni byla nadace její babičky vévodkyně Anny Magdaleny v Ostrově/Schlackenwerthu v rámci výstavby rezidence vévodů sasko-lauenburských. Tím vznikla vzdělávací instituce, významná nejen pro tuto českou rezidenci, ale především pro konfesně vázané povědomí panovníka. To byl také podnět, který Sibyllu Augustu, jako regentku markrabství bádensko-bádenského, přiměl v důsledku jejího chápání zbožnosti k založení Rastattské piaristické koleje: v centru pozornosti bylo zprostředkování „pravé víry“ v souvislosti s konfesní formací poddaných. Přednáška se zabývá důvody, které Sibyllu Augustu přiměly k založení piaristické koleje, stejně jako vytvořením pro to nutných předpokladů. Vypráví o počátcích nadace, ale také o „břemenu nadace“ a o rychlém odeznění markraběcí angažovanosti pro právě založenou rastattskou vzdělávací instituci, spojeném s příklonem Sibylly Augusty k jezuitům. Důvody pro poměrně rychlé ukončení činnosti koleje již v roce 1729 se nám tak začínají jevit v novém světle. Na závěr se podíváme na opětovné založení piaristické koleje v roce 1736 markrabětem Ludvíkem Jiřím, synem zakladatelky.

Ing. Josef Macke, *badatel, Spolek přátel města Ostrova*
ZÁNIK A ZNOVUOBNOVENÍ POSVÁTNÉHO OKRSKU V OSTROVĚ
ANEK STRUČNÁ HISTORIE KLÁŠTERA OD ROKU 1945 DO SOUČASNOSTI

Stručná anotace:

Roku 2024 si připomínáme 350. výročí vysvěcení kostela Zvěstování Panny Marie spolu s konventem piaristického kláštera. Událost, která byla významná nejen pro Ostrov, ale i pro široké okolí. Vždyť piaristé přinesli do kraje vzdělanost. Na jejich zdejší gymnázium studovala řada významných osobností. V první polovině 20. století je pak klášterní komplex spojen se Sestrami křesťanské lásky. Konvent se proměnil v dívčí penzionát, který poskytoval vzdělání dívkám nejen z Čech, ale i ciziny. Nechybělo však málo a význačnou památku by dnes již připomínaly jen historické rytiny a staré pohlednice. Na počátku padesátých let dvacátého století převzala totiž klášterní konvent československá armáda. Po desetiletích působení vojska byl stav barokní památky kritický. Vojenský útvar na sklonku osmdesátých let žádal o sejmутí památkové ochrany. Padající zdivo ohrožovalo bezpečnost a chod posádky. Nová jiskřička naděje pro posvátný okrsek přišla až v roce 1988 s novým velitelem. V letech 1989 – 1990 se tak podařilo provést první konkrétní kroky k odstranění havarijního stavu u nejvíce ohrožených objektů. Na obnově posvátného okrsku se podíleli také občané města a němečtí rodáci. Roku 1991 totiž nově vzniklý Spolek přátel města Ostrova vyhlásil sbírku na obnovu klášterního areálu „Občané svému městu“. Celkové rekonstrukce se posvátný okrsek dočkal ale až v letech 2001 až 2007.

PhDr. Dana Stehlíková, CSc., Vysoká škola uměleckoprůmyslová Praha
PRECIOSA MEZI OSTROVEM A JÁCHYMOVEM (II. ČÁST)

Stručná anotace:

Příspěvek je pokračováním popisu a vyhodnocení fondů chrámových a votivních památek z Ostrova a okolí (bývalého politického okresu Karlovy Vary), a zejména z Jáchymova. Zatímco do Ostrova dodávali své práce zejména zlatníci z Chebu, Prahy nebo Karlových Varů, Jáchymov v tomto referátu představuje svébytné vůdčí centrum zlatnictví, mincovnictví, medailérství a kovolitectví od počátku 16. století až do zániku mincovny v 17. století, a to nejen pro region, ale v mnohém také pro celou Evropu.

KULATÝ STŮL A DISKUZE K TÉMATŮM

ZÁVĚR PRVNÍHO DNE

Sobota, 28. 9. 2024 – 8:30 hod.

Mgr. Andrea Huczmanová, Instytut Historii Sztuki (doktorand), Uniwersytet Wrocławski
KOSTEL SV. JÁCHYMA V JÁCHYMOVĚ A JEHO VZTAH K JINÝM CHRÁMOVÝM STAVBÁM
V KRUŠNOHOŘÍ OD 16. DO 18. STOLETÍ

Stručná anotace:

Příspěvek se zabývá podobou kostela sv. Jáchyma v Jáchymově před jeho přestavbou v 19. století na pozadí vybraných archivních materiálů. Cílem příspěvku je představit kostel jak na pozadí výstavby jiných pozdně gotických kostelů v Krušnohoří první poloviny 16. století, tak myšlenek Martina Luthera, jež měly přímý dopad na vývoj architektury luteránů v následujících staletí.

Doc. PhDr. Rostislav Smíšek, Ph.D., *Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity
v Českých Budějovicích*

JERONÝM STARŠÍ SCHLIK A JEHO BLOUDĚNÍ MEZI KONFESEMI

Stručná anotace:

Příspěvek se bude zabývat vztahem k víře a vnímáním soudobého náboženského života méně známého příslušníka rodu Schliků, Jeronýma staršího Schlika, syna Jáchyma Schlika (1525–1572) a Lukrécie Schlikové ze Salmu (zemřela 1585). Urozený mladík získal během vzdělávací cesty po západní Evropě v roce 1579 v Oxfordu bakalářský titul teologie. Počátkem osmdesátých let 16. století působil jako kazatel v Ženevě, následně měl v úmyslu vstoupit do Jednoty bratrské, až se stal se dvorním kazatelem falckraběte Jana Kazimíra Falckého v Kaiserslauternu. Během tří let hned několikrát změnil své vyznání, až se kolem roku 1585 pod vlivem světské kariéry u dvora vévody Ludvíka Württemberského vrátil zpět k učení Martina Luthera. Jedinečnou reflexi vnímání víry, myšlenkového světa a hodnotového žebříčku nekatolického šlechtice-kazatele nabízí jeho unikátně dochovaný deník z let 1580–1582.

MUDr. Zdeněk Petráň, *Česká numismatická společnost, z. s., Praha*

NĚKOLIK ŠLIKOVSKÝCH RAŽEB SE ZAJÍMAVÝMI OPISY

Stručná anotace:

Epigrafika mincovních opisů českých ražeb prošla určitým vývojem. Ve 20. letech 16. století, kdy bylo zahájeno šlikovské jáchymovské mincování, se již řídila obecnými dobovými pravidly. Přesto se nevyhnula některým atypickým jevům, jako jsou chybovačky, antedatce či obsahové nejasnosti. V některých státních i soukromých sbírkách jsem našel několik ražeb hrabat Schliků se zajímavými opisovými texty, které bych zde rád prezentoval.

Doc. PhDr. Mgr. Milan Svoboda, Ph.D., *Technická univerzita v Liberci,*

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, katedra historie

OSTROVSKO A JEHO SAKRÁLNÍ PAMÁTKY V LITERATUŘE MINULÝCH STALETÍ

Stručná anotace:

Cílem konferenčního příspěvku je představit starší (německou, latinskou i českou) literaturu a její uchopení stavebních památek převážně sakrální povahy v regionu Ostrovsko. Autor si klade otázky: Byla již vyčerpána suma znalostí o Ostrovsku ze starší místopisné literatury (tj. starých tisků či rukopisů od 17. do 19. století)? Které památky církevní povahy byly považovány za nejvýznamnější? Jak a kdo o nich referoval? Jaká je výpovědní hodnota dobových svědectví?

PhDr. Eva Gregorovičová, *bývalá kurátorka Rodinného archivu toskánských Habsburků v Národním
archivu Praha*

HABSBURSKO-LOTRINSKÁ SEKUNDOGENITURA V TOSKÁNSKU

Stručná anotace:

Analýza bohaté a málo využívané dokumentace Rodinného archivu toskánských Habsburků (1765 – 1918) českými historiky má nastínit jednak historii toskánské sekundogenitury habsbursko-lotrinského rodu a její vztah k českému prostředí, tedy vlastnictví a správě panství Ostrov (1808–1918) a Brandýs nad Labem (1860–1918), administraci sasko-lauenburských statků svěřeným linii vídeňským kongresem (do 1847) a především ukázat možnosti využití rozmanitosti a bohatosti v něm obsažených

historických dat a faktů k objasnění dějinných souvislostí evropské politiky mocností a konce habsburské monarchie a úlohy císaře Karla v jeho vztahu k brandýskému panství.

PhDr. Marian Hochel, Ph.D., *Ústav historických věd, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Slezská univerzita v Opavě*

**FERDINAND III. TOSKÁNSKÝ VE STRATEGIÍCH NAPOLEONA BONAPARTA:
VELKOVÉVODA OPTIKOU NAPOLEONOVÝCH EGODOKUMENTŮ A DALŠÍCH DOBOVÝCH PRAMENŮ**

Stručná anotace:

Příspěvek se bude zabývat osobností velkovévody Ferdinanda III. Toskánského (1769–1824) a jeho vztahem k prvnímu konzulovi a potažmo francouzskému císaři Napoleonovi I. (1769–1821). V centru pozornosti bude role, kterou velkovévoda sehrál v Napoleonových strategiích; východiskem bude zejména Napoleonova korespondence, paměti, vybrané artefakty a další dobové dokumenty.

Mgr. Martin Aschenbrenner, historik, Gymnázium Česká Lípa
VZTAHY CÍSAŘE FERDINANDA V. S TOSKÁNSKÝMI HABSBUKY

Stručná anotace:

Přednáška se bude zabývat vztahy císaře Ferdinanda V. s toskánskými Habsburky po jeho abdikaci (1848). Jednak to je otázka převzetí toskánských statků v Čechách (1849 a 1854), jednak návštěvy toskánských Habsburků u císaře, k nimž docházelo po jejich usazení v Čechách.

Přestávka: 12:00 – 13:00 hod.

Mgr. Radek Podhorný, historik
DRUHÝ ŽIVOT EGYPTOLOGICKÉ SBÍRKY ARCIVÉVODY JOSEFA FERDINANDA

Stručná anotace:

Ve svém příspěvku se budu věnovat egyptologickým výstavám, na kterých byla v posledních desetiletích představena sbírka toskánského arcivévody Josefa Ferdinanda. Josef Ferdinand se vydal do Egypta v roce 1903 a získal zde rozsáhlou sbírku egyptských starožitností. Ty pak od roku 1908 byly součástí arcivévodova muzea v Olomouci (dnes Vlastivědné muzeum Olomouc). Od roku 1949 se předměty z jeho sbírky staly součástí většiny českých egyptologických výstav. Některé z nich se podívaly i na Slovensko nebo do Finska. Dnes je tato egyptologická kolekce součástí sbírek Národního muzea-Náprstkova muzea v Praze.

PhDr. Pavel Onderka, Národní muzeum – Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur, Praha

SOŠKY MRTVÝCH. VEŠEBTY V EGYPTSKÉ SBÍRCE ARCIVÉVODY JOSEFA FERDINANDA

Stručná anotace:

Mezi čtyřmi sty předmětů tvořících egyptskou sbírku arcivévody Josefa Ferdinanda se nachází také několik tuctů tzv. vešebtů, sošek, které se vkládaly zemřelým do hrobu, aby za ně vykonávaly práce, kterým byl zemřelý povinen na onom světě. Tyto sošky, které jsou v historických inventářích označovány jako „sošky mrtvých“, jsou zpravidla označeny jménem a tituly zemřelého, případně

dalšími genealogickými informacemi, které umožňují přesné určení hrobky, ze které pocházely. Příspěvek představí nejzajímavější kusy v této sbírce.

Mag. Dr. Helga Schwendinger, *historička, Vídeň, Rakousko*
ARCIVÉVODA PETR FERDINAND RAKOUSKO-TOSKÁNSKÝ, HRABĚ Z VOJKOVIC/WICKWITZ.
ŽIVOT PŘED KONCEM RAKOUSKO-UHERSKÉ MONARCHIE A PO NĚM NA PŘÍKLADU JEDNOHO ZE
SYNŮ VELKOVÉVODY FERDINANDA IV.

Stručná anotace:

Po 110 let byli toskáňští velkovévodové majiteli domény Ostrov/Schlackenwerth. S koncem rakousko-uherské monarchie, zrušením šlechty v nově založené Československé republice a pozemkovou reformou z roku 1919 byla tato kapitola ukončena. Ze zámožných arcivévodů, zčásti působících v armádních službách a trávících svou letní dovolenou v Ostrově/Schlackenwerthu, se stali obyčejní občané, kteří museli bojovat o přežití své a svých rodin. Tento příspěvek popisuje, jak s touto novou životní situací zacházeli jednotliví potomci velkovévody Ferdinanda IV. a co se z nich stalo.

KULATÝ STŮL A DISKUZE K TÉMATŮM

Závěr – poděkování přednášejícím:

Mgr. Lukáš Lerch, *starosta města Ostrov*

15:30 hod. – pro zájemce prohlídka expozic zámku:

SCHLIKOVÉ NA OSTROVSKÉM PANSTVÍ – BOHATSTVÍ A MOC

ZÁMECKÁ ZAHRADA V PROMĚNÁCH ČASU

.....
Změna programu vyhrazena
.....

Pozvánka na vernisáž výstavy

Stará radnice v Ostrově, pátek 27. 9. 2024 – 16.30 hod.

TOSKÁŇSTÍ HABSBURKOVÉ NA OSTROVSKÉM PANSTVÍ

Výstava vznikla ve spolupráci NM – Historického muzea, NA, NPÚ ÚPS Praha – SZ Konopiště, NM - Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur Praha a Vojenského historického ústavu Praha. Představí nejen činnost Leopolda II. Toskánského, starosty města, ale i další příslušníky rodu, kteří do Ostrova na zámek jezdili. Výstava potrvá do 30. 3. 2025.

dk-ostrov.cz/production/toskansti-habsburkove-na-ostrovskem-panstvi/